

Sperwer *Accipiter nisus* op kikkervangst

Rob G. Bijlsma

Sperwers zijn vogeljagers die soms een muis of - nog veel somser - een jong konijn pakken. Kikkers als prooi associeer je toch meer met de enigmatische Balkansperwer *Accipiter brevipes*.

Op 23 april 2011, tussen 19.00 en 19.30 uur, zag ik een eerstejaars mannetje pogingen doen kikkers te vangen bij mijn ven op Landgoed Berkenheuvel in West-Drenthe. De randen van dit ven worden graag door Groene Kikkers (eigenlijk: Bastaardkikkers) *Pelophylax klepton esculentus* gebruikt om te zonnen, of om prooien (vliegen) te vangen. Op de ondiepe oevers zitten ze mannetje aan mannetje te kwaken, te kraken en te gorgelen, een situatie die doet denken aan Snugger Konijn. Aan de oostzijde van het ven staan enkele berken en grove dennen, die veelvuldig door Buizerds *Buteo buteo* worden gebruikt als uitvalsbasis voor het verschalken van oeverbewonende kikkers. Buizerds zijn daar bedreven in. In glijvlucht scheren ze de plas over om de kikkers aan de overkant te verrassen. Willen die laatste ontsnappen, moeten ze naar de Buizerd toe springen (tenzij ze het land opgaan, waar ze geen enkele kans hebben). De Sperwer gebruikte dezelfde berk als springplank. Van daaraf spurpte hij naar de waterkant, maar niet – zoals Buizerds doen – die van de overkant van het ven, maar van de zijkant. Dat was niet slim bekeken. De afstand tussen zitpost en kikkers was slechts 20-25 meter. Toch konden de kikkers gemakkelijk opzij springen en onder water duiken. Of, als ze alleen met hun kop boven water uitstaken, onderduiken. De Sperwer was minder doortastend in zijn pogingen dan Buizerds zijn. Die laatste suizen met hun volle kilo over de waterplas en knallen zonder echt vaart te minderen op de kikkers aan de overkant. De Sperwer leek watervrees te hebben, want aangekomen bij de in het ondiepe water zittende kikkers, remde hij af en probeerde hij onhandig biddend met hangende poten een kikker op te dreggen. Dat lukte niet. In het half uur dat hij bezig was, deed hij drie pogingen die alle mislukten. Na elke vangpoging duurde het enige tijd voordat zich weer kikkers vertoonden. Dan zijn Groene Kikkers nog drieste durfals die veel sneller dan Heikikkers *Rana arvalis* na verstoring weer tevoorschijn komen en overgaan tot de orde van de dag. Maar toch, voor een predator is het wachten geblazen na een mislukte vangpoging.

Niet eerder had ik een Sperwer meegemaakt die kikkers probeerde te vangen. Ook de literatuur is er duidelijk over: het is vogels wat de klok slaat, aangevuld met een enkel zoogdier. De onvolprezen Otto Uttendörfer (met een keur van medewerkers) had in 1939 al 42.261 prooien van Sperwers op zijn conto staan, daaronder 950 zoogdieren in 12 soorten (0.2 %); echter geen enkel amfibie of reptiel. In 1952 was dat aangegroeid tot 1386 zoogdieren en 58.077 vogels. In braakballen vond hij wel nog een staart van een Zandhagedis *Lacerta agilis* (Tinbergen 1946 noemt zes exemplaren op 3739 gewervelde prooien) en insecten, terwijl hij terloops kikkers noemt (maar daarvoor geen bron geeft). In andere lange prooijijsten vond ik geen kikkers. De

onvermoeibare Jan Tøttrup Nielsen (2004) determineerde in Noord-Denemarken in 20 jaar tijd 34.923 zomerprooien, daaronder geen enkele kikker. Paul Opdam (1979), die in het Nederlands-Duitse grensgebied bij Nijmegen, Kleef en Goch tussen augustus 1969 en juli 1973 12.116 prooien van Sperwers verzamelde, noemt geen kikkers. Een compilatie van acht studies in Duitsland, tussen 1974 en 2005, leverde 50.729 prooien op, zonder dat daar een kikker bij zat (Friemann 2008). Onder de 9200 prooien die Ian Newton (1986) in Zuid-Schotland vond ontbraken kikkers. Een wat kortere prooijijst uit Zwitserland (Bühler 1991: 3479 prooien uit 1978-81) blonk eveneens uit in vogels met wat zoogdieren, het standaardbeeld. Zelf sprokkelde ik op de Veluwe tussen 1974 en 2010 in totaal 12.913 prooien, en in Drenthe tussen 1982 en 2010 nog eens 8155 prooien bij elkaar; het wordt eentonig, want ook hier zat geen kikker tussen. Nee, kikkers, geen spekkie voor het sperwerbekkie.

Summary

Bijlsma R.G. 2011. Sparrowhawk *Accipiter nisus* hunting frogs. De Takkeling 19: 120-121.

On 23 April 2011, a first-year male Sparrowhawk tried to capture Marsh Frogs *Pelophylax klepton esculentus* in the northern Netherlands. From a nearby tree the bird flew straight at the frogs in the waterline (20-25 m away). Upon reaching the frogs, he held back and tried to capture a frog by clumsily hovering with dangling legs. None of the three catching attempts in half an hour were successful. Frogs as prey of Sparrowhawks are not mentioned in extensive prey lists from Denmark, Germany, Scotland, Switzerland and The Netherlands. Only Uttendörfer (1952) mentions frogs as occasional prey, but without giving any substantiation.

Literatuur

- Bühler U. 1991. Populationsökologie des Sperbers *Accipiter nisus* L. in der Schweiz – Ein Predator in einer mit chemischen Rückständen belasteten Umwelt. Ornithol. Beob. 88: 341-452.
- Friemann H. 2008. Die Nahrungszusammensetzung des Sperbers. In: Interessengemeinschaft Sperber (Hrsg.), Der Sperber in Deutschland – Eine Übersicht mit Beiträgen aus 15 Regionen: 205-243. Books on Demand GmbH, Norderstedt.
- Newton I. 1986. The Sparrowhawk. Poyser, Calton.
- Nielsen J.T. 2004. Spurvehøgens *Accipiter nisus* byttedyr i Vendsyssel 1978-97. Dansk Ornitologisk Forening Tidsskrift 98: 163-173.
- Opdam P. 1979. Feeding ecology of a sparrowhawk population (*Accipiter nisus*). Ardea 66: 137-155.
- Tinbergen L. 1946. De Sperwer als roofvijand van zangvogels. Ardea 34: 1-213.
- Uttendörfer O. 1939. Die Ernährung der deutschen Raubvögel und Eulen und ihre Bedeutung in der heimischen Natur. (Reprint 1997) AULA-Verlag, Wiesbaden.
- Uttendörfer O. 1952. Neue Ergebnisse über die Ernährung der Greifvögel und Eulen. Eugen Ulmer, Stuttgart.

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl